

Ryszard Truko

Spółeczny Ośrodek Dokumentacji i Badań Dziejów Harcerstwa na Obczyźnie – geneza, działalność i zamierzenia

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 2, 227-230

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryszard Turko
Gorzów Wlkp.

SPÓŁECZNY OŚRODEK DOKUMENTACJI I BADAŃ DZIEJÓW HARCERSTWA NA OBCZYŹNIE – GENEZA, DZIAŁALNOŚĆ I ZAMIERZENIA

Społeczny Ośrodek Dokumentacji i Badań Dziejów Harcerstwa na Obczyźnie z siedzibą w Gorzowie Wlkp. powołany został na konferencji naukowej poświęconej „Dziejom harcerstwa na obczyźnie”, która odbyła się w dniach 29-30 maja 1992 r. w Rogach k. Gorzowa Wlkp. Inicjatorem stworzenia Ośrodka był dr med. Wiesław Kukła z Poznania, który od lat utrzymuje rozległe kontakty z harcerstwem na obczyźnie. Ośrodek, jako placówka społeczna, usytuowany został w Instytucie Wychowania Fizycznego AWF Poznań w Gorzowie Wlkp. Prezesem Zarządu jest dr med. Wiesław Kukła (Poznań), pozostali członkowie: v-ce prezes inż. Jerzy Witting (Londyn), v-ce prezes prof. dr hab. Marek Szczerbiński (Gorzów Wlkp.), sekretarz dr Ryszard Turko (Gorzów Wlkp.). Zadaniem Ośrodka jest gromadzenie źródeł i materiałów historycznych, uzupełnianie informacji o miejscu przechowywania dokumentów, inicjowania i koordynowanie badań naukowych, utrzymywanie stałych kontaktów z placówkami naukowymi, polonijnymi i krajowymi, oraz organizacjami harcerskimi w kraju i na świecie.

Badanie dziejów harcerstwa w zbiorowościach polonijnych powinno być poprzedzone wypracowaniem podstaw metodologicznych i teoretycznych, w których należy wykorzystać metodologię stosowaną w badaniach dziejów i przemian organizacji polonijnych oraz stan aktualnej wiedzy socjologicznej i historycznej. Pragniemy by w realizacji tych zadań Ośrodek odgrywał rolę znaczącą.

Dzieje skautingu na obczyźnie są prawie tak samo długie jak i jego historia w kraju. Służył on pielęgnowaniu tradycji i pozwalał zachować

tożsamość narodową. Pierwsze polskie drużyny harcerskie poza granicami kraju powstały przed I wojną światową na Ukrainie, w Rosji i na Zachodzie, a w czasie I wojny światowej na Kaukazie i Dalekim Wschodzie. W okresie międzywojennym drużyny harcerskie istniały w wielu krajach, w których ukształtowały się polskie zbiorowości – m.in. w Niemczech, WM Gdańsku, Francji, Belgii, Holandii, Danii, Szwecji, Austrii, krajach bałtyckich, a także na kontynencie amerykańskim – w USA, Kanadzie, Brazylii. W czasie II wojny światowej kręgi starszo-harcerskie, wojskowe, powstawały w armii polskiej na Bliskim i Środkowym Wschodzie, w Anglii, we Włoszech i na Węgrzech. Po II wojnie światowej harcerstwo polskie działało nadal, chociaż w mniejszej liczbie krajów. Największe organizacje harcerskie były w Anglii, Francji, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, w latach pięćdziesiątych pojawiły się w Australii, a w 1989 r. odrodziło się harcerstwo polskie na Łotwie. Zainteresowanie i oddźwięk z jakim spotkała się konferencja w Rogach za granicą, potwierdza potrzebę istnienia Ośrodka. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele z Anglii (Komisji Historycznej ZHP poza granicami Kraju), Francji, Danii, Czecho-słowacji. Informacje o niej zamieściły „Wiadomości Harcerskie ZNICZ” z USA, „Ognisko Harcerskie” i „Węzełek” z Anglii. Podjęte przez Ośrodek aktualne prace koncentrują się na:

- opracowaniu dwutomowego wyboru źródeł do dziejów harcerstwa na obczyźnie. Tom pierwszy, obejmujący źródła od zarania powstania harcerstwa do 1946 r., jest w opracowaniu;
- gromadzeniu materiałów do pełnej syntezy historii harcerstwa na obczyźnie. Dotychczas cenne dokumenty przekazali: K. Filipowicz-Polańska (Dania), H. Ostrowski (Australia), Z. Kula-Przezwąński, J. Witting, J. Żegota-Januszajtis (W. Brytania), J. H. Szczęśniewski (Francja), E. Gierat (USA), J. Roszman i K. Jarzembowski (Warszawa). Prywatną bibliotekę harcerską dla Ośrodka przekazał Z. Czarnuch (Witnica);
- zbieraniu informacji do słownika biograficznego harcerstwa na obczyźnie oraz informatora o osobach i instytucjach zajmujących się dziejami harcerstwa w kraju i za granicą, publicystyką, gromadzeniem źródeł, opracowaniem historii i problematyki prasy harcerskiej wydawanej poza krajem;
- opracowaniu monografii działaczy niepodległościowych, sportowych i harcerskich (na ukończeniu jest monografia dotycząca gen.

Kazimierza Glabisza). Dotychczas opublikowane zostały materiały z konferencji naukowej odbytej w maju 1992 r. w Rogach – „Dzieje harcerstwa na obczyźnie 1912-1992”, Gorzów 1992, s. 331, zawierająca referaty i dorobek naukowy. Realizacja planowanych zamierzeń wymaga współpracy z wieloma ośrodkami i instytucjami. Do najważniejszych z nich należą:

- Komisja Historyczna Naczelnictwa ZHP poza granicami Kraju, Londyn, Anglia;
- Redakcje pism harcerskich: „Na tropie”, „Ognisko Harcerskie”, „Węzełek” (Londyn, Anglia), „Wiadomości Harcerskie ZNICZ” (Bethlehem, USA), „Wici Harcerskie Kanady”, „Nasza Gazetka” (Czeski Cieszyn, Rep. Czeska);
- Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Biblioteka POSK, Londyn, Anglia;
- Szkoły Studiów Słowiańskich i Krajów Europy Wschodniej Uniwersytetu Londyńskiego, Anglia;
- Ośrodek Kultury Polskiej Uniwersytetu w Lille, Francji;
- Polskie Zakłady Naukowe – Archiwum i Muzeum Polonii, Orchard Lake, USA;
- Muzeum Polskie w Raperswill, Szwajcaria;
- Komisja Historyczna Głównej Kwatery ZHP, Warszawa;
- Archiwum Akt Nowych, Warszawa;
- Zakład Badań Narodowościowych PAN, Poznań;
- Muzeum Harcerskie, Rzeszów;
- Krajowe Duszpasterstwo Harcerzek i Harcerzy, Kraków.

Praca Ośrodka uzależniona jest również od współdziałania wielu osób. Ważną rolę spełniają kontakty ze środowiskami harcerskimi rozsiągniętymi po całym świecie. Ośrodek jest w trakcie organizowania sieci korespondentów. Dotychczas nawiązano kontakty z wieloma osobami z Europy oraz USA, Kanady i Australii. Szczególnie owocne kontakty utrzymujemy z prof. Edmundem Gogolewskim z Uniwersytetu w Lille oraz

inż. Jerzym Wittingiem, kierownikiem Komisji Historycznej Naczelnictwa ZHP w Londynie. W najbliższym środowisku, gorzowskim, nawiązaliśmy współpracę z Oddziałem Polskiego Towarzystwa Historycznego. Miejscowy „Empik” udostępnia Ośrodkowi miejsca wystawowe. Zastanawiamy się nad celowością opracowania monografii ZHP regionu gorzowskiego. Podjęte zostały już pierwsze inicjatywy, opracowany został artykuł dotyczący wychowania fizycznego i sportu w harcerstwie gorzowskim. Na przyszły rok planujemy, w oparciu o źródła będące w posiadaniu dr Jana Rossmanna, zorganizowanie sesji popularno-naukowej poświęconej H. Kapiszewskiemu. Proponujemy współpracę wszystkim osobom zainteresowanym tematyką harcerską. Formy współpracy mogą być różne i dotyczyć przekazywania odbitek artykułów, dokumentów, listów, informacji o publikacjach itp. Wdzięczni byłibyśmy również za sugestie dotyczące dalszych kierunków i planów działalności Ośrodka.

